

Kunskapsskolan i Sverige AB
info@kunskapsskolan.se

2020-05-20
Dnr 400-2019:5616

Rektor Björn Nyman
Bjorn.nyman@kunskapsskolan.se

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolors arbete med
lärande för hållbar utveckling vid Kunskapssko-
lan Borås i Borås kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av skolors arbete med lärande för hållbar utveckling. Bakgrunden till granskningen är att Sverige genom Agenda 2030 förbundit sig att senast 2030 säkerställa att alla studerande får de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utveckling. Hållbar utveckling berör sociala/kulturella, ekonomiska och ekologiska/miljömässiga perspektiv. Kvalitetsgranskningen syftar därför till att bedöma med vilken kvalitet skolor arbetar för att lärande för hållbar utveckling ska präglade utbildningen i sin helhet.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar styrningen och organisationen förutsättningar för ett lärande för hållbar utveckling som präglar utbildningen i sin helhet?
2. I vilken utsträckning hanteras frågor som berör hållbar utveckling på ett sätt som ger eleverna, i årskurserna 7-9, möjlighet till delaktighet och inflytande?

Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 1.

Granskningen genomförs i 30 skolor och i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Kunskapsskolan Borås, i Borås kommun med Kunskapsskolan i Sverige AB som huvudman ingår i denna granskning.

Skolinspektionen besökte Kunskapsskolan Borås i Borås kommun den 26 februari 2020. Besöket genomfördes av Erik André, Jenny Bergman Westling och Ann Edvinsson. Intervjuer genomfördes med lärare och elever från tre arbetslag, rektorn och en intervju med övriga personalgrupper bestående av följande professioner: representanter för elevhälsa, skolvärd och köksföreståndare. Totalt genomfördes åtta intervjuer.

Beslut:

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden.

Rektors styrning

- Rektorn behöver synliggöra uppdraget med lärande för hållbar utveckling övergripande i utbildningen och styra arbetet med detta samt främja delaktighet och gemensamt ansvarstagande.

Strukturer för samverkan

- Rektorn behöver se till att det finns förutsättningar för personalen att samverka ytterligare när det gäller lärande för hållbar utveckling.

Kunskap och medvetenhet

- Rektorn behöver säkerställa att alla lärare har tillräckliga kunskaper och medvetenhet för ett arbete med lärande för hållbar utveckling.

Elevers delaktighet och inflytande

- Rektorn och lärare bör se till att eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande, i förevarande fall i arbetet för hållbar utveckling.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 2020-12-14 redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 2) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till dokument.goteborg@skolinspektionen.se, eller per post till, *Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg*. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2019:5616) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Rektors styrning

Inom detta område granskas i vilken utsträckning rektorn styr och tydliggör skolenhetens arbete med lärande för hållbar utveckling. Enligt skollagen har rektorn ett särskilt ansvar för att se till att skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen. Agenda 2030 är en sådan överenskommelse. Därför granskas om rektorn styr arbetet så att lärarna och övrig personal har en gemensam förståelse för vad lärande för hållbar utveckling innebär och hur det relaterar till övergripande läroplansmål. Vidare granskas om skolan har en konkretiserad ambition relaterad till lärande för hållbar utveckling som beskriver vad skolan vill uppnå inom lärande för hållbar utveckling. Granskningen omfattar också att arbetet följs upp i det systematiska kvalitetsarbetet och att behov av kompetensutveckling tillgodoses. Vidare granskas om rektorns styrning innebär att all personal ges utrymme till ansvarstagande, inflytande och initiativtagande i relation till skolans arbete med lärande för hållbar utveckling.

Brist på styrning avseende lärande för hållbar utveckling

Av granskningen framgår att lärare och övrig personal, bestående av representanter för elevhälsa, skolvård och köksföreståndare, under ledning av rektorn inte har diskuterat lärande för hållbar utveckling (LHU) med syftet att nå en gemensam förståelse. Granskningen visar dock att lärare till viss del ändå har en gemensam förståelse för vad LHU innebär och hur det relaterar till övergripande läroplansmål. Den gemensamma förståelsen omfattar de tre perspektiven ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet. Det är emellertid inte tydliggjort hur personal, utöver lärare, är involverade och ges en förståelse för skolenhetens arbete med LHU, även om frågor om exempelvis skolenhetens hantering av matsvinn tas upp i samband med vissa arbetsplatsträffar där exempelvis kostpersonalen deltar.

Av granskningen framkommer att det för Kunskapsskolan finns en stark styrning från huvudmannen avseende upplägg av undervisningen genom bland annat vissa konceptuella kurser. Utöver detta har huvudmannen tagit fram sex så kallade framtidsförmågor¹ som eleverna ska arbeta med i den dagliga undervisningen och som på olika sätt enligt rektorn och lärarna har en koppling mot Agenda 2030. Genom huvudmannens styrning menar lärare och rektorn att det till viss del finns en gemensam samsyn kring LHU. Lärarna uppger dock att det av huvudmannens styrning inte framgår att det specifikt handlar om LHU. Den kopplingen får lärarna göra själva, uppger de i intervju. Rektorn har inte tillsammans med lärarna diskuterat

¹ Lära att lära, Samarbeta, Agera globalt, Visa handlingskraft, Var innovativ och Leva digitalt

hur exempelvis de sex framtidsförmågorna kopplar till LHU med syftet att skapa en gemensam förståelse.

Flera av de konceptuella kurserna har enligt rektorn och lärare ett innehåll som tydligt relaterar till hållbar utveckling. Ett exempel på en sådan kurs i årskurs 9 är "Världen". I denna kurs tas de globala målen upp utifrån olika ämnesperspektiv. När det gäller framtidsförmågorna menar rektorn och lärarna att till exempel förmågan "agera globalt" tydligt kopplar mot de globala målen. Enligt rektorn säkerställs att LHU, de globala målen och Agenda 2030 blir levande i verksamheten, genom att Kunskapsskolan arbetar utifrån ett tydligt koncept med ett gemensamt webbaserat läromedel.

Av granskningen framkommer att bristen på styrning från rektorn avseende LHU gör att det även saknas en styrning som innebär att all personal får utrymme för ansvarstagande, inflytande och initiativtagande i relation till skolans arbete med LHU. Lärare och rektorn uppger dock att det finns generella strukturer på skolan som främjar gemensamt ansvarstagande, men så här långt har arbetet med LHU inte varit i fokus.

En konkretiserad ambition samt uppföljning saknas

Av granskningen framgår att skolan inte har några uttalade ambitioner för arbetet med LHU. Skolan har inte en vision eller konkretiserade mål som synliggör vad skolan vill uppnå med LHU. Vidare framgår det att det inte sker någon uppföljning och utvärdering av arbetet med lärande för hållbar utveckling inom ramen för skolans systematiska kvalitetsarbete.

Av skriftlig information från rektorn inför granskningen framgår att skolans generella vision är att "ge nästa generation de bästa förutsättningarna att anta dagens utmaningar och forma morgondagens samhälle." Vid intervjuer nämner varken rektorn, lärare eller övrig personal denna vision som en ledstjärna i arbetet med LHU. Vidare framgår av den skriftliga informationen från rektorn inför granskningen att hållbar utveckling är centralt i Kunskapsskolan i Sverige AB och att genom framtagna policys och riktlinjer främjas hållbar utveckling. Rektorn hänvisar till huvudmannens hållbarhetsrapport från 2018 som tar sikte på högkvalitativ och likvärdig utbildning, att vara en attraktiv arbetsgivare, etik och transparens samt att verksamheten måste ta ett miljöansvar, men hållbarhetsrapporten tar inte upp lärande för hållbar utveckling.

Vid intervju med lärare och rektorn uppger de att det inte finns en konkretiserad ambition för arbetet med LHU. Vidare berättar de att läroplanen, kursplanernas innehåll och de av huvudmannen utformade kurserna samt framtidsförmågorna är det styrande för undervisningen. Några lärare uppger att framtidsförmågorna är viktiga kunskaper som eleverna ska ha med sig i framtiden och att dessa berör bland annat de globala målen. Lärarna berättar att framtidsförmågorna är ett

hjälpmedel och något de hänvisar till som skolans "bibel" som all undervisningen ska kretsas kring.

Både lärare och rektorn uppger att det inte sker någon uppföljning och utvärdering av arbetet med lärande för hållbar utveckling inom ramen för skolans systematiska kvalitetsarbete. Lärare säger att LHU inte är ett prioriterat arbetsområde att följa upp och utvärdera. Dock sker en uppföljning och utvärdering av bland annat huvudmannens konceptuella styrning och läroplans- och kursplanerelaterade frågor.

Ingen kompetensutveckling med tydligt fokus på lärande för hållbar utveckling

Av granskningen framgår att det inte skett någon särskild kompetensutvecklingsinsats när det gäller lärande för hållbar utveckling (LHU). Det har inte heller enligt både rektorn och lärarna förekommit någon kompetensutveckling för att stärka arbetet med LHU.

Av den skriftliga informationen från rektorn inför granskningen framgår att det sker kompetensutveckling som indirekt förtydligar de globala målen och Agenda 2030. Enligt rektorn finns även kontinuerlig fortbildning i de verktyg som är en del av skolans verksamhet och pedagogiska idé som tex personlig handledning och framtidsförmågor. Lärarna berättar att sedan det blev känt att Skolinspektionen skulle genomföra denna granskning har rektorn informerat om Skolverkets lärportal och de moduler som finns där avseende LHU. Enligt lärarna har de inte erhållit någon relevant kompetensutveckling med direkt fokus på LHU. Däremot uppger lärarna att de har fått kompetensutveckling avseende de sex framtidsförmågorna som, enligt lärarna, i viss utsträckning kopplar till LHU. Lärarna berättar vidare att de inte genomfört några delar av Skolverkets moduler och rektorn har inte sagt att de ska genomföra dessa.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver synliggöra uppdraget med LHU övergripande i utbildningen och styra arbetet med detta samt främja delaktighet och gemensamt ansvarstagande.

Av Skolinspektionens granskning av Kunskapsskolan i Borås framgår att rektorn i sin styrning inte i tillräcklig omfattning tydliggjort vad uppdraget med LHU innebär. Rektorn behöver därför tydliggöra vad uppdraget med LHU innebär och tillsammans med lärare och övrig personal utveckla skolans arbete med detta. De framtagna konceptuella kurserna och framtidsförmågorna skulle kunna bilda en bas för lärande för hållbar utveckling, men det förutsätter att samtliga lärare och i den mån det är möjligt att övrig personal har en gemensam förståelse för hur det ska

ske och att de involveras i detta arbete. Det är rektor som styr och leder arbetet. I detta ingår att se till att tillräckliga förutsättningar för arbetet skapas. Detta kan till exempel vara att personalen får tid att diskutera vad LHU innebär och hur det relaterar till övergripande läroplansmål för att på så sätt skapa en gemensam förståelse för begreppets innebörd samt att personalen får relevant kompetensutveckling. Enligt läroplanen har rektorn ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen.²

I arbetet med att utveckla skolans arbete med LHU ingår också att arbeta fram en strategi eller vision. Detta är ett viktigt kvalitetskriterium för att nå specifika mål med arbetet för LHU³.

För att inte LHU ska bli avhängig enskilda lärares uppfattningar, förståelse och prioriteringar vill Skolinspektionen påtala vikten av en tydlig styrning från rektorn. Rektorns styrning behöver vara riktad mot att tydliggöra uppdraget samt främja delaktighet och gemensamt ansvarstagande för LHU. Genom sådan styrning finns förutsättningar för eleverna att möta en utbildning där inte LHU enbart kommer till uttryck i de ämnen med ett tydligt kursplaneinnehåll utan också i utbildningen i stort. Det är av vikt att alla de kvaliteter i form av kunskaper, värden och förmågor som finns i läroplanen får genomsyra undervisningen och utbildningen. För att omsätta uppdraget i Agenda 2030 är det viktigt att ha en tydlig ambition för arbetet med LHU. Arbetet behöver följas upp och utvärderas inom ramen för skolans systematiska kvalitetsarbete. I uppföljningen och utvärderingen bör det även finnas ett jämställdhetsperspektiv.

Strukturer för samverkan

Inom detta område granskas om det för arbetet med lärande för hållbar utveckling finns strukturer som främjar samverkan mellan lärare när det gäller planering, överlämning mellan skolåren samt genomförande och utveckling av undervisningen. Bland annat är det väsentligt att för att få till stånd ämnesövergripande samarbeten. Därför granskas om rektorn som ledare för den pedagogiska verksamheten skapar strukturer som främjar samverkan. Härutöver granskas också om strukturerna ger utrymme för lärarna att ta egna initiativ och utforma samarbetet utifrån behov, snarare än att detta är bestämt uppifrån. En annan viktig del som ingår i granskningen är om/hur övriga personalgrupper

² Lgr 11, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.8 Rektorns ansvar

³ Mogren, Anna. (2017). *Implementering av lärande för hållbar utveckling: En studie av rektors förståelse av kvalitet i skolans organisation*. Licentiatuppsats, Karlstad University Studies, 2017:39. Karlstad: Karlstads universitet.

involveras i arbetet så att lärande för hållbar utveckling omfattar hela utbildningen.

Goda förutsättningar för samverkan i undervisningen

Av granskningen framgår att lärarna generellt sett har goda förutsättningar att samverka med varandra. Det finns dock inga specifika strukturer som främjar eller säkerställer att samverkan kommer till stånd avseende planering, genomförande och utveckling av undervisningen inom lärande för hållbar utveckling (LHU).

I intervjuer uppger lärarna att samverkan är centralt och viktigt och något som rektorn driver på. De uppger att de har goda förutsättningar för att samverka med varandra inom undervisningen. Samverkan sker bland annat genom ämneslag och arbetslag och pedagogiska forum som leds av förstelärare. I intervju berättar lärarna att de även samverkar med varandra kring målen i Agenda 2030. Främst sker samverkan inom ramen för ett ämne eller mellan lärare inom samhällsorienterande och naturorienterande ämnena, men det förekommer också samverkan inom ramen för andra ämnen. Enligt lärarna har inte rektorn styrt dem att samverka kring LHU, det är vårt eget ansvar säger lärarna och ofta sker de inslag som knyter an till Agenda 2030 på eget initiativ. Lärarna berättar att den biträdande rektorn är ganska drivande och styr till viss del genom sitt eget personliga engagemang och då rör det främst den ekologiska aspekten av agendan. Lärarna berättar vidare att hållbarhetsfrågor finns inbyggda i skolans koncept och att de ofta samverkar just kring konceptet. Som exempel lyfter lärarna fram den konceptuella kursen "Global goals" som eleverna i årskurs 9 läser varje år. De uppger att de genom olika workshops måste samverka med varandra och ett exempel som lyfts fram är de olika flodkulturerna där flera olika ämnen samverkade med varandra. Lärarna berättar vidare att den samverkan som sker tar sin utgångspunkt i läroplan, kursplaner och skolans koncept snarare än rent konkret LHU.

Kunskapsskolan Borås är en skola som omfattar årskurserna 4-9, men långt ifrån alla elever kommer från skolans tidigare organisation innan de börjar i årskurs 7. Enligt rektorn och lärare är det enklare att få till stånd en bra samverkan med de lärare som verkar inom skolans organisation och de anser att det finns väl fungerande överlämningar mellan skolåren avseende dessa elever. Enligt lärare och rektorn sker det en samverkan mellan högstadiet och mellanstadiet i syfte att skapa en röd tråd genom hela utbildningen. När det gäller samverkan med andra skolor menar rektorn att den förändring som skedde i skollagen avseende överlämning har gjort arbetet smidigare, men det finns fortfarande utmaningar med att få fatt i allt som eleverna har undervisats i vid tidigare skolor.

Lärarna upplever sig också ha goda möjligheter att ta hjälp av sina kollegor för att hantera dilemman eller för att utveckla sin undervisning, men mot bakgrund av att LHU inte specifikt är satt på agendan rör det främst undervisningen i generella termer.

Samverkan med övrig personal saknas avseende lärande för hållbar utveckling

Av granskningen framgår även att det inte förekommer aktiviteter kopplat till lärande för hållbar utveckling (LHU) som involverar och tar tillvara erfarenheter och kompetens hos övriga personalgrupper på skolan.

Visserligen berättar representanter för övrig personal att de samverkar med lärarna, till exempel när de är ute i arbetslagen varje vecka. De berättar också att samverkan underlättas av att skolan är liten. Vid intervju med övrig personal på skolan uppger de att rektorn alltid bjuder in dem till möten och andra planeringsaktiviteter. Övrig personal uppger att de ofta är med i diskussioner kring förhållningssätt mot varandra och värderingar med mera, men att LHU inte varit i fokus.

Även lärarna berättar att de samverkar med övrig personal på skolan i olika sammanhang. Lärarna berättar vidare att de olika personalkategorierna möts naturligt varje dag och att de ofta fikar tillsammans, men när det gäller undervisningsmässigt så sker ingen samverkan vare sig kopplat till LHU eller i utbildningen i övrigt. Dock säger lärarna att de har pedagogiska forum där även vissa andra personalgrupper än enbart den pedagogiska personalen är med. Då sker enligt lärarna en viss form av samverkan eftersom samtliga personalkategorier då får kännedom om skolans pedagogiska arbete. Utöver detta berättar lärarna att de liksom personalen i skolbespisningen för diskussioner med eleverna om matsvinn och hur detta kan minska.

Slutligen framkommer att lärarna samverkar med vissa externa aktörer som Borås tekniska och naturvetenskapliga center för barn och ungdomar (Navet). Navet är en experimentverkstad för att förklara naturvetenskapliga fenomen. Vidare samverkar de med Borås energi och miljö kring projektet "Drömstaden". Drömstaden är ett pedagogiskt upplägg samt en kreativ tävling där eleverna kan vinna en drömdag med massor av spännande överraskningar. Projektet syftar till att utveckla elevernas kunskaper kring kretslopp, energi och återvinning, stadens system, konsumtion, transporter och resor. Det framkommer också att de har utbyte med andra Kunskapsskolor runt om världen. Bland annat handlar det utbytet om olika levnadsvillkor i olika delar av världen.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver se till att det finns förutsättningar för personalen att samverka ytterligare när det gäller LHU.

Av Skolinspektionens granskning av Kunskapsskolan i Borås framkommer att det på skolan finns goda förutsättningar för lärarna att samverka. Det finns dock inga specifika strukturer som främjar eller säkerställer att samverkan kommer till stånd avseende planering, genomförande och utveckling av undervisningen inom LHU.

Goda förutsättningar för samverkan har särskilt stor betydelse i arbetet med LHU eftersom arbetet rymmer ämnesövergripande perspektiv och berör utbildningen i sin helhet. För att skapa helhet i utbildningen är det även av vikt att det finns en fungerande samverkan med elevernas tidigare årskurser. Likaså kan externa aktörer bidra med andra verklighetsbaserade inslag som också kan bidra till en bättre helhet i utbildningen. Som ledare för den pedagogiska verksamheten är rektor ytterst ansvarig för att sådana strukturer finns. Strukturerna bör ge utrymme för lärarna att ta egna initiativ och utforma samarbetet utifrån sina behov, snarare än att vara bestämda uppifrån. Det är även viktigt att övriga personalgrupper också kan involveras så att LHU omfattar hela utbildningen.⁴

Då skolan inte konkret arbetar med LHU har det inte heller förekommit aktiviteter kopplat till LHU som involverar och tar tillvara erfarenheter och kompetens hos övriga personalgrupper på skolan.

Kunskap och medvetenhet

Genom undertecknandet av Agenda 2030 har Sverige förbundit sig att säkerställa att alla elever ska få kunskap om och färdigheter för att främja en hållbar utveckling, bland annat genom utbildning för hållbar utveckling. Det är därför viktigt att lärarna har sådan kännedom om de globala målen och de nationella miljökvalitetsmålen så att undervisningen speglar bredden i begreppet lärande för hållbar utveckling genom de tre aspekterna ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet. Inom ramen för detta är en viktig del i granskningen att undersöka om lärarna kan hantera didaktiska dilemman, utmaningar och risker i samband med undervisningen och elevernas utbildning.

Varierande kännedom om Agenda 2030 och låg kännedom om de nationella miljökvalitetsmålen

Av granskningen framgår att endast vissa av lärarna kan redogöra för de tre olika aspekterna av hållbar utveckling och att de kan beskriva de mål de ser som mest relevanta för sin undervisning, vare sig det handlar om undervisning inom sitt ämne eller om ämnesövergripande undervisning. När det gäller de nationella miljökvalitetsmålen är lärarnas kunskap generellt sett mer begränsad.

När rektorn i den skriftliga informationen inför granskningen beskriver hur han säkerställer att alla lärare har god kännedom om de globala målen i Agenda 2030 och de nationella miljökvalitetsmålen skriver han bland annat att arbetssätt och gemensamma undervisningsmaterial tar sin utgångspunkt i lagar, styrdokument, nationella mål, riktlinjer och policys som alla inkluderar de globala målen och Agenda 2030. Vid intervjuer med vissa lärare uppges att de anser sig ha god kännedom om

⁴ Caiman m.fl. (2018). Hela skolan för hållbar utveckling. *Lärportalen. Modul: Hållbar utveckling Del 8: Hela skolan för hållbar utveckling*

de globala målen, men de säger samtidigt att denna kännedom inte är lika god hos alla lärare. Lärarna i de samhällsorienterande och naturorienterande ämnena visar tydlig kännedom om de globala målen och även hur de kopplar an till deras respektive ämnesinnehåll. Likaså gör läraren i hem- och konsumentkunskap detta. Det finns dock också lärare som uppger att deras kunskap är av mer generell art och att de inte kan redogöra på ett tydligt vis för hur enskilda mål kopplar till sin undervisning.

När det gäller de nationella miljökvalitetsmålen så anser sig lärarna inte ha någon högre kännedom. Enligt lärare arbetar de inte uttalat med just dessa mål.

Det finns en reflektion kring didaktiska utmaningar kopplat till lärande för hållbar utveckling

Av granskningen framgår också att lärarna ger uttryck för en medveten reflektion kring vad de didaktiska utmaningar som lärande för hållbar utveckling (LHU) innebär i relation till deras undervisning.

I intervju berättar lärarna att didaktiska utmaningar kopplat till LHU ibland diskuteras. Främst berättar lärarna att de själva funderar över detta och i intervjun ger också lärare exempel på dilemman och hur de hanterat dessa. Som exempel nämner de att det kan vara svårt att bygga upp elevernas förståelse för att alla på jorden inte har ett lika bra välbefinnande, men tack vare bra läromedelsverktyg så som film anser de att det är lättare kunna skildra skillnaderna och föra en diskussion om dessa. Ytterligare en utmaning är så kallade "fake news". Det förekommer att elever säger att klimatförändringarna är en bluff. Enligt lärare är det därför viktigt att visa på bredden av nyheter. Flera av lärarna berättar att de ofta startar en lektion genom att de tar upp en aktuell nyhetshändelse som eleverna får diskutera och reflektera kring. Ibland är det eleverna själva som tar upp en aktuell händelse och inte sällan finns en koppling till de globala målen. Lärarna berättar att eleverna kan ha starka åsikter om vissa frågor och att de arbetar för att få eleverna att vara faktabaserade och med stöd av fakta kunna argumentera på ett sakligt sätt. Både elever och lärare berättar att källkritik är något som ständigt tas upp i undervisningen och för lärarnas del innebär det att de själva måste reflektera över vilka bilder de förmedlar genom sin undervisning. Enligt lärarna är detta synnerligen viktigt i samband med att nyheter diskuteras. Här har skolan, enligt lärarna, en viktig roll genom att lära eleverna att ta ställning till och analysera information.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver säkerställa att alla lärare har tillräckliga kunskaper och medvetenhet för ett arbete med LHU.

Av Skolinspektionens granskning av Kunskapsskolan i Borås framgår att rektorn inte har säkerställt att alla lärare har sådan kännedom om de globala målen och de nationella miljö kvalitetsmålen så att undervisningen speglar bredden i begreppet LHU genom de tre aspekterna ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet. Lärares kännedom om de globala målen och de nationella miljö kvalitetsmålen kan här ses som en förutsättning för att eleverna genom undervisningen ska få kunskaper om dem samt för att lärarna i sin undervisning ska kunna spegla bredden i begreppet hållbar utveckling samt innefatta de tre olika perspektiven i den.

Skolans lärare diskuterar didaktiska utmaningar med varandra, Att diskutera didaktiska utmaningar är bland annat viktigt för att säkerställa när undervisningen ska vara normerande, faktabaserad och pluralistisk. Diskussioner kring detta skulle också kunna utgå från de didaktiska grundfrågorna vad, hur och varför för att reflektera över vad man vill att eleverna ska lära sig och göra sina val utifrån det. Vilka val lärare gör kan ses som en didaktisk utmaning eftersom valen lärare gör får konsekvenser för vad eleverna lär sig⁵. Det är därför viktigt att lärarna också reflekterar över vilka uppfattningar de själva har.⁶

Elevernas delaktighet och inflytande

Inom detta område granskas i vilken utsträckning eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande i de delar av utbildningen som berör hållbar utveckling. Med delaktighet och inflytande avses här att lärandet upplevs som relevant och meningsfullt för eleverna, att undervisningen präglas av ett kritiskt förhållnings-sätt och ett öppet klimat samt att eleverna ges möjlighet till aktiv delaktighet i genomförandet av utbildningen.

Lärandet upplevs som relevant och meningsfullt

Av granskningen framgår att eleverna i hög grad upplever att undervisningen engagerar dem och berör deras liv samt att det inte råder någon stor skillnad mellan könen avseende upplevelsen av relevans och meningsfullhet i lärandet. Att både flickor och pojkar upplever lärandet kopplat till hållbar utveckling relevant och meningsfullt framgår av intervjuer med både elever och lärare, även om granskningen också visar att flickor i högre grad än pojkar visar sitt engagemang. Både elever och lärare säger i huvudsak att flickor visar ett större intresse för miljö- och jämställdhetsfrågor medan pojkarna uttrycker engagemang kring ekonomisk hållbarhet och fattigdom.

⁵ Malmberg, C. (2016). Intressekonflikter och handlingskompetens. *Lärportalen. Modul: Hållbar utveckling. Del 1: Didaktiska perspektiv på hållbar utveckling.*

⁶ Hasslöf, H. (2018). Representation – Hur ser vi på världen? *Lärportalen. Modul: Hållbar utveckling. Del 2: Hur representerar vi världen?*

I intervju med såväl elever som lärare framkommer att elever har ett intresse och en medvetenhet kring områden som berör hållbar utveckling och att detta kommer till uttryck i diskussioner och initiativ i undervisningen och andra sammanhang inom utbildningen. Eleverna lyfter fram att med stigande ålder ökar engagemang och ansvarstagandet och de säger vidare att möjligheter finns på skolan att arbeta med frågor som engagerar dem och ligger nära deras personliga intressen som till exempel miljöfrågor. Även om elevers intresse kring hållbar utveckling kommer till uttryck på olika sätt framhåller lärare och elever att det också finns elever på skolan som inte visar något engagemang när området om hållbar utveckling behandlas i undervisningen.

Det skiljer sig även åt mellan könen vilka frågor som engagerar mest. Lärare säger vidare i intervju att flickorna ibland visar ett större engagemang och driv än pojkarna och att det kan bero på en omognad bland pojkar. För att väcka pojkarnas intresse ytterligare säger lärare att de låter elever välja skrivuppgift som på något sätt kan anknyta till intresse och erfarenhet. Resultatet har visat sig bli bra för både pojkar och flickor. Att i undervisningen anknyta till elevernas egna liv och vad de tycker är viktigt, säger lärare, gör skillnad i hur engagemang och intresse kommer till uttryck bland eleverna. Lärarna ger som exempel att lektioner som behandlar människors olika levnadsvillkor upplevs relevant och meningsfullt.

Undervisningen präglas i huvudsak av ett kritiskt förhållningssätt och ett öppet klimat

Av granskningen framgår att undervisningen präglas av ett kritiskt förhållningssätt och ett öppet klimat där både pojkar och flickor upplever att olika ståndpunkter och infallsvinklar tas på allvar och ges möjlighet att uttryckas på ett sätt som bidrar till att diskussionen kan fördjupas. Men i arbetet med lärande för hållbar utveckling (LHU) kan det kritiska förhållningssättet i högre grad genomsyra undervisningen. Det framkommer i granskningen att intressekonflikter kopplat till LHU i begränsad omfattning kommer till uttryck i undervisningen.

I samtliga intervjuer med elever framkommer att alla elever, oavsett kön, ges möjlighet att föra fram egna åsikter och aspekter i undervisningen. Eleverna säger att de brukar få diskutera olika perspektiv och att lärarna visar på en mångfald av infallsvinklar. Det framgår av intervju att arbetet med källkritik och vikten av att kunna ange källor genomsyrar undervisningen i samtliga årskurser. Eleverna säger i intervju att källkritik tas upp så ofta att det nästan blir för mycket. Vidare framgår av intervju med elever en medvetenhet kring att det finns intressekonflikter som behöver hanteras i undervisningen. Även om eleverna ibland i undervisningen ges möjlighet att debattera och argumentera för olika ståndpunkter så ger också eleverna uttryck för att lärare undviker vissa diskussioner för att inte elevers olika åsikter ska synliggöras.

Det framkommer i granskningen att intressekonflikter kopplat till LHU i begränsad omfattning kommer till uttryck i undervisningen. Såväl lärare som elever redogör för att eleverna i undervisningen ges möjlighet att träna sig i att argumentera och

diskutera för och emot utifrån olika ståndpunkter, men enligt eleverna är debattämnen inte kopplat specifikt till hållbar utveckling utan mer generella. Lärarna beskriver dock i intervju att genom att undervisningen behandlar ämnens centrala innehåll så sker ett lärande om hållbar utveckling, även om det på skolan saknas en ambition för arbetet utifrån Agenda 2030.

Eleverna ges till viss del praktiska erfarenheter av delaktighet och inflytande

Av granskningen framgår att både flickor och pojkar ges praktiska erfarenheter av deltagande och inflytande över utbildningen, men inflytandet över lärande för hållbar utveckling (LHU) är dock begränsat. På skolan finns strukturer som möjliggör demokratiska beslutsprocesser men det ser olika ut i vilken omfattning samtliga elever på skolan ges möjlighet att bidra till hållbar utveckling. Enligt eleverna fångas deras synpunkter upp i varierande grad och deras möjlighet till påverkan på till exempel planering och genomförande av undervisning och utbildningen är varierande.

I intervju med rektorn, lärare och elever säger de att det på skolan finns olika forum där elever kan framföra åsikter och lyfta angelägna ämnen. Enligt rektorn finns på skolan ett elevråd som är organiserat i sju olika råd med olika inriktningar, till exempel studierådet, gröna rådet och matrådet. Ordförande för respektive råd sitter med i elevrådsstyrelsen. På elevrådsstyrelsens möten sitter oftast en av rektorerna med. Varje råd har en medarbetare på skolan knuten till sig. Tanken med att ha många råd är att fler elever ska få en chans att engagera sig. Enligt rektorn är varje möte uppbyggt kring demokratiska principer och representanterna är också demokratiskt valda av eleverna själva. Råden samverkar och har en del frågor som de driver tillsammans. Detta förenklas genom elevrådsstyrelsen. Elevrådsstyrelsen får en intern utbildning för sitt arbete på skolan, men erbjuds också externa utbildningar emellanåt.

Eleverna uttrycker dock att det inte alltid är så engagerande att vara med i dessa olika råd. Några elever säger att det tar lång tid innan något förändras genom elevrådet. Det finns dock elever som tycker annorlunda och säger att alla får vara med och bestämma. "Vi har massa olika råd på skolan och vi kan använda vårt eget inflytande för att göra skolan bättre". Grönt råd lyfts ofta fram under Skolinspektionens intervjuer och att det är ett råd som tar upp frågor kopplade till den ekologiska aspekten. Som exempel säger eleverna att de får vara med och diskutera hur matsvinnet kan minska. Vidare har de genom grönt råd ordnat en "bytardag".

I intervju med lärare framkommer att det centrala innehållet i hög utsträckning styr undervisningen och att lärare därför inte har förutsättningar att låta eleverna ha någon större delaktighet i planering och genomförande av undervisningen. Även eleverna uppger i intervju att det är lärarna som planerar lektionerna och att eleverna följer det lärarna planerat. Det händer, säger eleverna, att de får välja redovisningsätt eller göra individuella val i undervisningen men den övergripande planeringen gör lärarna. Vissa elever säger att det förekommer att de får vara med

och planera undervisningen enbart i vissa ämnen. Elever berättar att de har studieråd där exempelvis planering av undervisning tas upp, men det rör inte hållbar utveckling. Lärare säger att i och med att huvudmannen styr genom ett koncept med på förhand redan bestämda läromedel så är det styrande i hög utsträckning.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn och lärare bör se till att eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande, i förevarande fall i arbetet för hållbar utveckling.

Av Skolinspektionens granskning framgår att det inte sker ett tillräckligt samlat och medvetet arbete med att låta eleverna vara delaktiga i genomförandet av olika delar av utbildningen som rör LHU. Det saknas också en samsyn på skolenheten kring hur arbetet med LHU ska bedrivas inom utbildningen så att elever på ett påtagligt sätt kan vara med och bidra till en hållbar utveckling och utveckla handlingskompetens, det vill säga en kompetens som möjliggör att eleverna kan agera på ett hållbart sätt. Detta är viktigt för att inte utbildningen stannar vid att ge kunskaper om tillstånden i världen, utan också främjar elevernas vilja och förmåga att påverka utvecklingen i en hållbar riktning⁷.

Lärare under ledning av rektor behöver arbeta aktivt för att öka elevernas delaktighet i genomförandet av olika delar av utbildningen som rör LHU. Lärare bör involvera elever på ett konkret sätt i alla ämnen och i utbildningen som helhet för att elevers delaktighet och inflytande i det som berör hållbar utveckling ska bli realitet. Dessutom krävs för att inflytandet ska bli tydligt för eleverna att inte bara läraren planerar undervisningen med hänsyn till elevernas intressen och tidigare erfarenheter, utan eleverna behöver stimuleras att ta aktiv del i utbildningen. Även om undervisningen ska styras av läroplanen finns det utrymme för elevers inflytande. När det gäller val av innehåll i undervisningen finns till exempel utrymme för elever att planera och leda seminarier med anknytning hållbar utveckling eller ge dem möjlighet att ha synpunkter på litteratur och läromedel utifrån källkritiska perspektiv. Vilka arbetsformer som bäst lämpar sig för att utveckla elevers handlingskompetens, det vill säga att kunna handla reflekterat i en specifik situation, är också en viktig aspekt att låta eleverna resonera kring i LHU och att successivt kunna få ökat eget ansvar. Att låta eleverna identifiera hållbarhetsproblem inom eller utanför skolans verksamhet och ta fram förslag för hanteringen av dessa är ytterligare exempel på aktiviteter som kan ge eleverna praktiska erfarenheter av deltagande och inflytande över utbildningen. Att ge eleverna möjlighet att tänka och reflektera över undervisningens kvalitet är av vikt för att läraren ska få ett underlag för att utveckla undervisningen.

⁷ Almers, Ellen (2009). Handlingskompetens för hållbar utveckling: Tre berättelser om vägen dit. Diss. Jönköping: Högskolan för lärande och kommunikation.

På Skolinspektionens vägnar

X Roland Fallström

Beslutsfattare
Signerat av: Roland Fallström

X Erik André

Föredragande
Signerat av: Erik André

I handläggningen av ärendet har även utredarna Jenny Bergman Westling och Ann Edvinsson deltagit.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:
<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/skolors-arbete-med-larande-for-hallbar-utveckling/>

Bilaga 1: Författningsstöd

Rektors styrning

Författningsstöd

1 kap. 4 §, 2 kap. 9-10 och 34 §§ och 4 kap. 4-7 och 14 §§ skollagen (2010:800)
Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen
och fritidshemmet (Lgr 11), 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande
värden, Förståelse och medmänsklighet, Saklighet och allsidighet, En likvärdig
utbildning, Rättigheter och skyldigheter, Skolans uppdrag, Varje skolas
utveckling
2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.8.
Rektorns ansvar

Strukturer för samverkan

Författningsstöd

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag, Varje skolas
utveckling
2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.2. Kunskaper, 2.5 Övergång och samverkan,
2.6. Skolan och omvärlden, 2.8. Rektorns ansvar

Kunskap och medvetenhet

Författningsstöd

2 kap. 9 och 34 §§ skollagen
Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Varje skolas utveckling
2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.8. Rektorns ansvar

Elevernas delaktighet och inflytande

Författningsstöd

1 kap. 5 § och 4 kap. 9 och 13 §§ skollagen
Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning, Rättigheter
och skyldigheter, Skolans uppdrag, God miljö för utveckling och lärande
2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.3
Elevernas ansvar och inflytande, 2.8. Rektorns ansvar

Bilaga 2: Mall för huvudmannens redovisning

Utvecklingsområde Rektors styrning: Rektorn behöver synliggöra uppdraget med lärande för hållbar utveckling övergripande i utbildningen och styra arbetet med detta samt främja delaktighet och gemensamt ansvarstagande.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
Utvecklingsområde Strukturer för samverkan: Rektorn behöver se till att det finns förutsättningar för personalen att samverka ytterligare när det gäller lärande för hållbar utveckling.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde Kunskap och medvetenhet: Rektorn behöver säkerställa att alla lärare har tillräckliga kunskaper och medvetenhet för ett arbete med lärande för hållbar utveckling.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
Utvecklingsområde Elevers delaktighet och inflytande: Rektorn och lärare bör se till att eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande, i förevarande fall i arbetet för hållbar utveckling.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: